

Sygn. akt II Cz 696/16

POSTANOWIENIE

Dnia 31 maja 2016 r.

Sąd Okręgowy w Szczecinie Wydział II Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Marzenna Ernest (spr.)

po rozpoznaniu w dniu 31 maja 2016 r. w Szczecinie

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa M. G.

przeciwko Bankowi (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą we W.

o zwolnienie zajętych przedmiotów od egzekucji

na skutek zażalenia powoda na postanowienie Sądu Rejonowego w Gryficach z dnia 01 grudnia 2015 r., sygn. akt I C 111/15

postanawia:

zmienić zaskarżone postanowienie w ten sposób, że zwolnić powoda M. G. od kosztów sądowych w części, ponad kwotę 2.000 (dwa tysiące) złotych opłaty od pozwu i w pozostałym zakresie wniosek oddalić.

SSO Marzenna Ernest

Sygn. akt II Cz 696/16

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 1 grudnia 2015 r. Sąd Rejonowy w Gryficach, Wydział I Cywilny, oddalił wniosek powoda M. G. o zwolnienie od kosztów sądowych.

W uzasadnieniu Sąd Rejonowy wskazał, iż z aktualnego oświadczenia o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania powoda wynika, że M. G. wraz z ojcem i matką prowadzi wspólne gospodarstwo domowe a źródłem jego utrzymania jest przychód raz do roku z tytułu prowadzonej działalności rolniczej stanowiącej kwotę 15.000 zł. Sąd dodał, iż w rubryce 5 formularza majątkowego powód ujął następujące nieruchomości, tj. dom jednorodzinny o powierzchni 220 m² położony w G. przy ul. (...), gospodarstwo rolne wraz z zabudowaniami zlokalizowane w K. o powierzchni 5 ha oraz uprawiane grunty orne w dzierżawie i użyczeniu o powierzchni około 200 ha znajdujące się w powiecie (...) i (...). Nadto powód dysponuje 90 udziałami o łącznej wartości 4.500 zł w Zakładzie (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w O.. Z kolei w przedmiotach wartościowych o wartości wyższej aniżeli 5.000 zł powód wymienił samochód osobowy N. (...) z 2008 r. oraz ciągnik rolniczy, kombajn, suszarnię do zboża, siewnik oraz pług. Natomiast w zobowiązaniach i stałych wydatkach powód wyjaśnił, iż jest rolnikiem indywidualnym w dyspozycji, którego znajduje się majątek trwały aczkolwiek nie dysponuje on gotówką, gdyż gotówkę uzyskuje raz do roku po sprzedaży płodów rolnych. Nadto M. G. posiada kredyt bankowy gdzie do spłaty pozostaje kwota 22.000 zł oraz zadłużenie w Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w kwocie 10.296,08 zł. Sąd I instancji nadmienił, iż z nadesłanego z Zakładu Karnego w N. pisma datowanego na 23 listopada 2015r. wynika,

iż powód jest osadzony w powyższej jednostce i na dzień redakcji pisma nie jest tam zatrudniony odpłatnie i w okresie ostatnich trzech miesięcy nie otrzymał innych wpływów z zewnątrz.

W ocenie Sądu Rejonowego przedstawiona przez M. G. argumentacja nie stanowi dostatecznej podstawy do zwolnienia go od kosztów sądowych niniejszego postępowania uzasadniając decyzję wyrażoną w sentencji postanowienia.

Sąd wskazał, iż w przedmiotowej sprawie, na obecnym jej etapie, na koszty sądowe składa się jedynie opłata od wniesionego pozwu w wysokości 3.750,00 zł.

Według Sądu I instancji analiza kondycji finansowej powoda w oparciu o złożone oświadczenie majątkowe wskazuje, iż nie sposób przypisać mu przymiotu osoby najuboższej, dla której to przewidziana została instytucja zwolnienia od kosztów sądowych.

W pierwszej kolejności Sąd zwrócił uwagę, iż M. G. z tytułu prowadzonej działalności rolniczej osiąga raz w roku przychód w kwocie 15.000 zł, co ma miejsce po sprzedaży produktów rolnych. Już zatem z tego tylko powodu nie mogło nastąpić zwolnienie od kosztów sądowych. Sąd Rejonowy nadmienił, iż nie bez znaczenia jest również okoliczność, że powód będąc aktualnie osadzonym w Zakładzie Karnym w N. nie ponosi kosztów związanych z codziennym zaspakajaniem jego podstawowych potrzeb, albowiem właśnie tam ma zapewnione niezbędne usługi, tj. opiekę medyczną oraz wyżywienie i środki czystości konieczne do codziennego funkcjonowania. Tym samym wnioskodawca nie ponosi żadnych kosztów swojego utrzymania, które w pełnym wymiarze obciążają Skarb Państwa.

Ponadto Sąd I instancji zaznaczył, że powód jest właścicielem domu jednorodzinnego o powierzchni 220 m² zlokalizowanego w miejscowości G. oraz gospodarstwa rolnego wraz z zabudowaniami zlokalizowanego w K. o powierzchni 5 ha, a zgodnie z ugruntowanym stanowiskiem judykatury, posiadanie majątku w postaci nieruchomości w zasadzie wyłącza możliwość przyznania zwolnienia od kosztów sądowych.

Nie uszło również uwadze Sądu, że M. G. dysponuje udziałami w Zakładzie (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w O. o wartości 4.500,00 zł, co z całą pewnością wyklucza po raz wtóry przyznanie mu statusu osoby ubogiej.

W ocenie Sądu Rejonowego, za zwolnieniem powoda od kosztów sądowych nie przemawia również argument w postaci obciążenia zobowiązaniami kredytowymi, przy czym Sąd dodał, że powód nie wskazał celu zaciągnięcia powyższego zobowiązania ani miesięcznego wymiaru tego obciążenia. Podkreślił, iż każdy powinien zaciągać jedynie tego rodzaju zobowiązania finansowe, które nie będą w sposób nadmierny obciążały jego budżetu domowego, a obowiązek regulowania zobowiązań kredytowo – pożyczkowych nie może wyprzedzać obowiązku uiszczenia kosztów sądowych. Sam zaś fakt, że wysokość opłat sądowych może mieć wpływ na inne płatności wnioskodawcy nie uzasadnia jeszcze zwolnienia od kosztów.

Sąd I instancji stwierdził, iż nie ulega wątpliwości, że jedną z podstawowych zasad obowiązujących w procedurze cywilnej jest obowiązek wyłożenia przez stronę procesu, która inicjuje postępowanie w danej instancji wymaganych prawem kosztów sądowych. Strona przygotowująca się do procesu sądowego powinna być świadoma wydatków związanych z tym przedsięwzięciem, stąd powinna się do niego przygotować przez poczynienie oszczędności i ograniczenie innych wydatków, które nie są niezbędne. Gdy konieczność poniesienia przez stronę kosztów sądowych była wcześniej przewidywana, niezbędne jest, w miarę istniejących możliwości, gromadzenie środków finansowych koniecznych na pokrycie przewidywanych kosztów sądowych.

Wobec powyższego, mając również na względzie to, że powód zapewne na dzień rozpoznawania niniejszego wniosku dysponuje dochodem ze sprzedaży produktów rolnych pochodzących z jego gospodarstwa rolnego, a także to, że aktualnie nie ponosi żadnych kosztów związanych z jego codziennym utrzymaniem, Sąd uznał, że wniosek M. G. w przedmiocie zwolnienia go od kosztów sądowych nie zasługuje na uwzględnienie a uiszczenie opłaty od pozwu jest możliwe.

Sąd Rejonowy podkreślił, że zwolnienia mogą być stosowane w sytuacjach wyjątkowych, gdy istnieją uzasadnione powody do przerzucenia ciężaru dotyczącego danej osoby na współobywateli. Z ich bowiem środków pochodzą dochody budżetu państwa, z których pokrywa się koszty postępowania sądowego w razie zwolnienia wnioskodawców z obowiązku ich ponoszenia.

Zażalenie na powyższe postanowienie złożył powód, który zaskarżył je w całości i wniósł o jego uchylenie.

Skarżący zarzucił postanowieniu naruszenie art. 5 k.c. oraz art. 102 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

W uzasadnieniu skarżący wskazał, iż wprawdzie posiada majątek trwały w postaci nieruchomości rolnych i domu mieszkalnego ale nie dysponuje środkami pieniężnymi.

Według skarżącego dokonana przez Sąd Rejonowy ocena stanu majątku powoda, nie powinna opierać się jedynie na analizie norm prawnych ale również winna wykraczać poza system prawny i odwoływać się do zasad współżycia społecznego i konstytucyjnych zasad, czerpiących wprost z prawa naturalnego. Dodał, iż Sąd powinien wziąć pod uwagę również odesłanie pozasystemowe, odwołujące się do zasady równości w dostępie do sądu a co się z tym wiąże do ponoszenia kosztów procesu przez osoby pokrzywdzone działaniem organów egzekucyjnych. Skarżący podkreślił, iż rozpatrywaniu wniosku strony o zwolnienie od kosztów sądowych powinna towarzyszyć szczególna skrupulatność, a jego ewentualne odrzucenie lub oddalenie powinno być szczególnie wnikliwie i dokładnie uzasadnione, aby nie mogło być potraktowane jako faktyczne odmówienie stronie prawa do sądu.

Zdaniem skarżącego, mając na względzie jego obecną sytuację finansową, zapłata kwoty w wysokości 3.750 zł tytułem poniesienia kosztów opłaty od pozwu wiąże się z faktycznym odmówieniem stronie prawa do sądu, ponieważ jeżeli postanowienie Sądu Rejonowego w Gryficach zostanie utrzymane w mocy, powód zrezygnuje z ochrony prawnej w niniejszej sprawie. Dodatkowo skarżący wskazał, że był zmuszony zawilością sprawy do zwrócenia się o pomoc do radcy prawnego, co jednak nie świadczy o tym, że może bez uszczerbku w swym majątku ponieść koszty sądowe. Skarżący nadmienił, iż według orzeczenia Sądu Najwyższego radca prawny może początkowo zadowolić się nieznaczną zaliczką, której uiszczenie nie sprawi jeszcze uszczerbku w utrzymaniu ubiegającego się o zwolnienie od kosztów sądowych, podczas gdy wniesienie opłaty od pozwu jest wydatkiem jednorazowym koniecznym do nadania sprawie biegu.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Zażalenie powoda należało częściowo uwzględnić.

W ocenie Sądu Okręgowego zachodziły podstawy do częściowego zwolnienia powoda od kosztów sądowych.

Zgodnie z przepisem art. 102 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. (j.t. Dz. U. 2014 r. poz. 1025 ze zm.) o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, zwolnienia od kosztów sądowych może się domagać osoba fizyczna, jeżeli złoży oświadczenie, z którego wynika, że nie jest w stanie ich ponieść bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny.

Sąd Okręgowy stoi na stanowisku, że instytucja zwolnienia od kosztów przewidziana w ww. ustawie, jest instytucją szczególną, mającą zastosowanie wyłącznie w uzasadnionych przypadkach. Natomiast ocena danego przypadku powinna być dokonywana szeroko, na przestrzeni okresu od co najmniej powstania wierzytelności lub zobowiązania. Nadto ustalając warunki finansowe strony należy mieć na względzie także wysokość należnej opłaty i zważyć, czy w okolicznościach konkretnej sprawy nie będzie ona stanowiła faktycznej bariery w uzyskaniu przez stronę ochrony jej praw.

Zwolnienie od kosztów, którego domaga się powód zostało przez ustawodawcę przewidziane dla szczególnych wypadków i przeznaczone jest dla osób, które nie posiadają koniecznych na ten cel środków, nie były w stanie ich

zgrupować oraz brak podstaw do przyjęcia, że zdołają je uzyskać w najbliższej przyszłości. Zasada w postępowaniu cywilnym jest osobiste ponoszenie przez strony kosztów procesu. Zwolnienie jest wyjątkiem od tej zasady, który może mieć miejsce jedynie w szczególnie uzasadnionych przypadkach. Instytucja zwolnienia od kosztów sądowych w swej istocie stanowi pomoc państwa dla osób, które ze względu na ich trudną sytuację materialną nie mogą uiścić kosztów bez wywołania uszczerbku w koniecznych kosztach utrzymania siebie i rodziny. Podkreślić trzeba również, iż niemożność poniesienia kosztów, w całości lub w części, musi mieć charakter obiektywny, na który strona nie ma realnego wpływu. Jeżeli więc strona zdolna do pracy nie wykorzystuje lub ogranicza swoje możliwości zarobkowe w sposób nieuzasadniony albo fikcyjnie pozbywa się majątku, nie spełnia warunków uzasadniających zwolnienie od kosztów (zob. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 4 września 1974 r., II CZ 167/74, OSP 1975, nr 7, poz. 176; z dnia 20 października 1980 r., II CZ 126/80, z dnia 31 marca 1987 r., I CZ 26/87, OSNCP 1988, nr 7-8, poz. 103 oraz z dnia 4 lutego 2005 r., III SPP 11/05, OSNP 2005, nr 16, poz. 260).

Danych pozwalających na dokonanie oceny, czy zachodzą przesłanki zwolnienia od kosztów sądowych, winno dostarczać oświadczenie obejmujące szczegółowe dane o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania osoby ubiegającej się o takowe zwolnienie, które – stosownie do treści art. 102 ust. 2 ww. ustawy – winna ona dołączyć do wniosku. Wobec faktu, iż Sąd wydaje rozstrzygnięcie w tym przedmiocie co do zasady wyłącznie w oparciu o powyższe oświadczenie, przyznanie zwolnienia od kosztów zależy od uznania prawdziwości i rzetelności tegoż oświadczenia, w którym strona winna wiernie odzwierciedlić stan majątkowy tak swój, jak również osób pozostających z nią we wspólnym gospodarstwie domowym.

Z oświadczenia majątkowego skarżącego wynika, iż prowadzi on gospodarstwo domowe wraz z rodzicami I. G. i Z. G. i osiąga dochód z tytułu działalności rolniczej w wysokości 15.000 zł rocznie, oraz jest właścicielem domu jednorodzinnego o pow. 220 m² położonego w G., gospodarstwa rolnego o pow. ok. 5 ha w K., samochodu osobowego N. (...) z 2008 r., ciągnika rolniczego, kombajnu, suszarni do zboża, siewnika oraz pługa. Skarżący posiada również grunty orne o pow. ok. 200 ha na podstawie umów dzierżawy i użyczenia oraz 90 udziałów w Zakładzie (...) Spółka z o.o. w O. o łącznej wartości 4.500 zł. Dodatkowo skarżący podał, że obciąża go kredyt bankowy, z którego pozostaje do spłaty kwota 22.000 oraz posiada zadłużenie w Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w kwocie 10.296,08 zł.

Skarżący nie wskazał żadnych ponoszonych przez siebie wydatków, jednakże zauważyć należy, iż obecnie przebywa on w zakładzie karnym. Dodać należy, iż jak wynika z akt sprawy skarżący nie jest zatrudniony odpłatnie w zakładzie karnym, jak również nie otrzymuje żadnych wpływów z zewnątrz.

Zdaniem Sądu Okręgowego tak przedstawiona sytuacja materialna skarżącego daje podstawy do przyjęcia, iż jest on w stanie – bez uszczerbku utrzymania siebie i rodziny – ponieść częściowo koszty sądowe, które stanowi opłata od pozwu, określona w sprawie na kwotę 3.750 zł. Przy czym zauważyć trzeba, iż w piśmie procesowym z dnia 10 lutego 2015 r. pełnomocnik powoda podał, iż łączna wartość przedmiotów wynosi 59.300 zł.

Nie ulega wątpliwości, iż skarżący posiada wprawdzie majątek w postaci nieruchomości, samochodu oraz maszyn rolniczych, jednakże fakt ten nie może automatycznie wskazywać, iż jest on w stanie ponieść koszty sądowe bez uszczerbku utrzymania siebie i rodziny w całości. Nadmienić należy, iż nic nie wskazuje, że nabył te nieruchomości w ostatnim czasie czy że posiadał kiedykolwiek środki odpowiadające ich aktualnej wartości. Nie sposób zaś oczekiwać od skarżącego, iż celem uiszczenia kosztów sądowych sprzeda bądź obciąży nieruchomość, czy też ją wynajmie lub wdzierżawi. Podkreślić należy, iż skarżący zamieszkuje w niewielkiej miejscowości, wobec czego tego rodzaju transakcje w tych warunkach i przy powszechnie znanej sytuacji ekonomicznej większości ludzi tam zamieszkujących nie wydają się realne. Jeśli zaś chodzi o posiadane przez niego maszyny rolnicze to zauważyć trzeba, iż wykorzystywane do prowadzenia działalności rolniczej, zaś samochód ma ok. 8 lat. Zaznaczyć przy tym jeszcze należy, że mimo przebywania przez skarżącego w zakładzie karnym, działalność tą obecnie prowadzą rodzice skarżącego. Podobnie należy odnieść się do posiadanych udziałów w spółce z o.o., i stwierdzić, że także ich sprzedaż stanowiłaby długotrwały i niepewny w skutkach proces.

Sąd II instancji zwrócił jednak uwagę, iż jak wynika z akt sprawy, pozew w niniejszej sprawie został wniesiony w dniu 07 września 2014 r., a zatem postępowanie trwa już ponad półtora roku. Z racji zaś, że skarżący jest reprezentowany w sprawie przez pełnomocnika będącego radcą prawnym, niewątpliwie ma on świadomość odpłatności postępowania. W ocenie Sądu Okręgowego uzyskiwane przez skarżącego dochody, zwłaszcza przy podnoszonym przez Sąd Rejonowy braku ponoszenia kosztów utrzymania ze względu na przebywanie w zakładzie karnym, pozwalały na poczynienie oszczędności na częściowe uiszczenie opłaty od pozwu. Powód wskazuje bowiem, iż raz do roku uzyskuje przychód w kwocie 15.000 zł, co pozwala uznać, iż w 2014 i 2015 roku skarżący był w stanie odłożyć co najmniej po 1.000 zł na koszty wszczętego postępowania dotyczącego ruchomości niewątpliwie związanych z działalnością rolniczą.

Z powyższych względów Sąd odwoławczy uznał, iż skarżący winien być zwolniony od kosztów sądowych w części tj. ponad kwotę 2.000 zł opłaty od pozwu.

W pozostałej części wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych podlegał oddaleniu.

Podkreślenia wymaga, iż instytucja zwolnienia od kosztów sądowych ma charakter wyjątkowy. Nie bez znaczenia jest fakt, iż w razie przegrania sporu przez osobę zwolnioną od kosztów sądowych - następuje to na koszt Skarbu Państwa, a więc wszystkich podatników. Opłaty sądowe stanowią rodzaj danin publicznych. Zwolnienia od ponoszenia tego rodzaju danin stanowi odstępstwo od konstytucyjnego obowiązku ich powszechnego i równego ponoszenia, wynikającego z art. 84 Konstytucji RP. Dlatego też zwolnienia mogą być stosowane w sytuacjach wyjątkowych, gdy istnieją uzasadnione powody do przerzucenia ciężaru dotyczącego danej osoby na współobywateli. Z ich bowiem środków pochodzą dochody budżetu państwa, z których pokrywa się koszty postępowania sądowego w razie zwolnienia wnioskodawcy z obowiązku ich ponoszenia (por. postanowienia Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 10 stycznia 2005 r., FZ 478/04, LEX nr 393645 oraz z dnia 31 lipca 2008 r., II FZ 297/08, LEX nr 493855).

Nadto odnosząc się do zarzutu powoda pozbawienia go konstytucyjnie zagwarantowanego prawa do Sądu, wskazać należy, że wymóg uiszczenia kosztów sądowych sam w sobie nie stanowi ograniczenia prawa do Sądu. Skoro zaś zwolnienie od opłat powoduje uszczuplenie dochodów państwa, sąd rozpoznający wniosek powinien mieć na uwadze nie tylko realizację prawa do sądu, lecz również interes państwa (patrz. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2010 r. w sprawie II PZ 2/10). Natomiast za ograniczenie prawa do Sądu istotnie może być uznana nadmierna wysokość opłaty w okolicznościach faktycznych konkretnej sprawy. Sytuacja taka ma miejsce, gdy ustanowione „bariery finansowe” nie uwzględniają równowagi pomiędzy interesem państwa w pobieraniu opłat sądowych, a interesem strony w dochodzeniu roszczeń (zob. wyrok (...) z dn. 26.07.2005r., nr (...), „Wybór orzecznictwa (...) w sprawach polskich”, 2005r., nr 2, s. 75-89). W ocenie Sądu Okręgowego z taką sytuacją nie mamy jednak do czynienia w niniejszej sprawie. Przedstawiona sytuacja majątkowa i rodzinna powoda dawała podstawy do częściowego zwolnienia go od kosztów sądowych. Kwota 2.000 zł, do jakiej uiszczenia jest on obecnie zobowiązany, nie stanowi nadmiernego obciążenia, które nie pozwoliłoby mu na zabezpieczenie podstawowych potrzeb życiowych.

Mając powyższe rozważania na uwadze, Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 1 k.p.c., w zw. z art. 397 § 2 k.p.c., orzekł jak w sentencji.

SSO Marzenna Ernest